

Den norske straffelovs-kommission.

Af den af Professor, Dr. jur. B. GETZ, som formand for den under 14de novbr. 1885 nedsatte kgl. kommission til at udarbejde forslag til en ny straffelov, givne fremstilling angående den kriminelle lavalder og børns strafbarhed samt om de forskellige strafarter m. m. gengav Tidsskriftet i forrige årgang væsentlige afsnit. Det følgende slutter sig hertil, idet det indeholder forskellige andre afsnit af fremstillingen tilligemed en oversigt over de fremmede love og lovudkast, som ere benyttede ved udarbejdelsen.)

Om dødsstraffen.

Det er ikke her stedet til påny at fremsføre og drøfte alle de så ofte og med så stor iver og dygtighed fremsførte grunde for og mod denne straf. Med de fleste af disse vil alle, som interesserer sig for spørgsmålet, allerede være vel kendte, og det vil være vanskeligt at tilføje noget nyt af betydning. Blot det nye, som tiden selv bringer, de mere omfattende erfaringer, som dødsstraffens afskaffelse på flere steder og igennem længere tidsrum har åbnet adgang til at høste, har jeg anset det magtpåliggende at søge tilvejebragt en oversigt over.

I virkeligheden må det vistnok også erkendes, at det

må være disse erfaringer, som i sidste instans bliver det afgørende, i alt fald når de ikke tale til gunst for dødsstraffens nødvendighed, men tværtimod viser, at den kan undværes uden at samfundets retssikkerhed lider skår. Thi i alt fald de allerfleste af dødsstraffens tilhængere ville selv erkende, at den ikke er noget absolut retfærdighedskrav, som må ske fyldest, hvad enten derved et gode for samfundet opnås eller ikke, og videre, at den er behæftet med mange skrøbeligheder og at dens bibeholdelse derfor ikke kan forsvares, medmindre disse opvejes af dens håndgribelige nytte, den forøgede beskyttelse, den yder de uskyldige og fredelige borgeres liv. Men viser erfaringer, for hvilke man må bøje sig, at denne forøgede beskyttelse er en illusion, at man mindst er lige så sikker på liv og lemmer, når skafot og bøddele er borte, som i modsat fald, da er visselig dødsstraffen med det samme dømt til at forsvinde.

Vi skal da først gennemgå de lande, hvor denne straf er fuldstændig udslettet af straffeloven, og undersøge, hvad deres vidnesbyrd er. Ved siden af disse gives der imidlertid også lande, hvor den, skønt stående i loven, aldrig eller ialfald så godt som aldrig bringes til anvendelse, og også disse har selvfølgelig krav på vor opmærksomhed. Et rigt materiale til belysning af spørgsmålet har også forsåvidt allerede i lange tider foreligget fra omtrent alle lande, som de har hævet dødsstraffen for en række forbrydelser, som tidligere vare kapitale. Ved dette er der dog her mindre opfordring til at dvæle. Resultatet, at dødsstraffens afskaffelse for tyverier, røverier, falsk, brandstiftelse med flere forbrydelser ikke har bevirket, at disse hyppigere forøves, er allerede konstateret. På den anden side kan det ikke negtes, at denne kendsgerning forsåvidt i nogen grad taber sin beviskraft ligeoverfor det her omhandlede spørgsmål, som den store omvæltning inden strafferetten, der medførte disse betydelige indskrænkninger i dødsstraffens anvendelse, står i forbindelse med så store forandringer i statsstyrelsen, i de sociale forhold og i menneskenes

tænkesæt overhovedet, at det vilde være mer end dristigt at ville afgøre, hvilken rolle de forskellige forandrede momenter har spillet ved frembringelsen af resultatet.

I *Holland* afskaffedes dødsstraffen i 1870. Ved den nye straffelov af 1881 genoptoges spørgsmålet til drøftelse, men det viste sig da, at troen på dens undværlighed var voxet ved erfaringen. „Flere forsvarere af dødsstraffen mente, at den var uundværlig, og beråbte sig hovedsagelig på de grunde, som vare anførte af hr. MACKAY i en regeringen forelagt betænkning. Andre derimod forklarede udtrykkelig, at de, skønt de i 1870 ikke havde været tilhængere af afskaffelsen, nu ikke vilde medvirke til genindsførelsen, efter at statistiken havde vist, at afskaffelsen ikke havde bevirket nogen tilvæxt i de store forbrydelsers tal“¹⁾.

I *Rumænien* har dødsstraffen ikke været bragt i udøvelse i det sidste halve århundrede og afskaffedes 1864 samt forbødes i konstitutionen af 1866. Den hollandske minister i Bukarest udtalte herom, at sagkyndige mænd enstemmig er af den mening, at forbrydelserne siden har aftaget, og at der ingen tænker på genindsførelsen. Tværtimod, selv i udleverelsestraktater betinger Rumænien sig, at den udleverede ikke må dømmes til døden. Fra andre hold fremstilles dog forholdene i Rumænien som mindre tilfredsstillende.

I *Portugal* afskaffedes straffen i 1864, efter i de sidste 25 år ikke at være bragt til fuldbyrdelse. Også den hollandske minister i Lissabon udtalte sig ganske på samme måde som sin kollega i Rumænien²⁾, og også Portugal stiller i udleverelsestraktater samme forbehold som hint

¹⁾ Tallet på de tidligere med dødsstraf truede forbrydelser var i tiåret 1860—1869 82, i tiåret 1871—80 57. *Smidt, Geschiedenes van het Wetboek van Strafrecht I*, side 155 og 181.

²⁾ *Ibid.* side 176.

land. Fra andre hold påstås det dog, at Portugals erfaringer ikke har været absolut heldige.

Toscana. Her afskaffedes dødsstraffen 1786, efter at siden 1765 ingen dom var fuldbyrdet, genindførtes i 1795 (tildels 1790), afskaffedes igen 1847, efterat den siden 1831 havde været uanvendt, genindførtes så på ny i 1852 for atter at ophæves 1859. I 1865 foresloges indførelsen af en fælles straffelov for Italien, men den strandede på spørgsmålet om dødsstraffen, idet deputeretkammeret stemte imod, senatet for straffen. Siden er gentagne gange af regeringen forslag om sådan straffelov fremsat, dels med bibeholdelse, dels med ophævelse af dødsstraffen. Regeringens sidste forslag af 1883 og 1885 har taget decideret stilling mod den, men hidtil uden at afgørelse har fundet sted.

I motiverne til den italienske regerings straffelovforslag 1883¹⁾ udtales om Toscana følgende:

„Men den skønneste og sikreste erfaring, som betager påstanden om dødsstraffens nødvendighed enhver vægt, er høstet i Italien, hvor i provinsen Toscana dødsstraffen udslettedes af loven 1859 og hvor i virkeligheden intet skafot er blevet rejst og ingen aflivet ved bøddelens hånd i omtrent 50 år.

„Men alle ved og statistiken viser, hvorledes forholdene i Toscana ere bedre med hensyn til forbryderskhed end i de andre italienske provinser, og det vilde være tilstrækkeligt, at de ikke have været værre, for at vise, at ikke heller under en straffelovgivning, der ej kender skafottet, behøver den forbryderiske frækhed at voxer, den offentlige orden at bringes i fare, sikkerheden for den uskyldiges liv at mindskes.

„Også ad en anden vej og under et andet synspunkt leder Toscanas erfaring til den slutning, at dødsstraffen ikke besidder nogen særlig evne til at hindre forbrydelser.

„I virkeligheden blev denne straf, der igen i 1847 var

¹⁾ Allegati al Progetto del Codice Penale del Regno d'Italia 1883 side 392.

afskaffet ligesom den allerede tidligere var bleven afskaffet af den uddødelige Leopold I i 1786, igen optaget i den toscanske straffelov i 1852, men sammenligner man den tid, hvori den har været afskaffet, med den, hvori den har været genindført, vil man ingen forskel finde. Under den sidste lovs herredømme forekommer omtrent i samme og tilvisse ikke i et mindre antal end under den første, mord og med døden straffbare røverier.“

I Neapel forekom i 1873—1874 21 mord pr. 100,000 indvånere, i Sicilien 31, Sardinien 18, Rom og Umbrien 9, Toscana 6.

I Amerika har *Michigan*, *Wisconsin*, *Rhode Island*, hvortil senere er kommet *Iowa* og *Maine*, afskaffet dødsstraffen, alle uden deraf at mærke nogen ulempe. Særlig hvad Michigan angår, er i forhold til befolkningen mordene aftaget med 50 pct. siden 1847, da afskaffelsen fandt sted.

Som bekendt var det heller ikke nogen tilvæxt i forbrydelsernes tal, som bevirkede, at dødsstraffen atter indførtes i *Østerrig* 1796, efter at den i 1787 var bleven ophævet. Det nu hvilende regeringsudkast gør en yderst begrænset anvendelse af straffen, rigsdagsudvalget har foreslået den aldeles sløffet med 11 mod 4 stemmer.

I *Finland* afskaffedes dødsstraffen på det nærmeste allerede i 1826, og ingen dødsdom er nu der fuldbyrdet eller afsagt i mands minde. I tiåret 1841—1850 var der en dom for mord på 49,000 indvånere, i 1851—1860 på 48,000, i 1861—1870 på 50,000, i 1871—80 på 160000. Iøvrigt foreslår udkastet af 1884 dødsstraffens genindførelse også for mord, medens den efter udkastet af 1875 alene skulde anvendes på majestætsforbrydelse. Omtrent det samme har i *Rusland* været tilfældet lige siden midten af forrige århundrede. I sin tid kunde dette dog vistnok ikke tillægges synderlig betydning, da den russiske strafferet i ethvert tilfælde kendte tilstrækkelig barbariske straffe. I tidens løb er imidlertid heri betydelig forandring sket: Knut er afskaffet og deportationen til Siberien har tabt sin gamle

betydning. I udkastet til den straffelov, som nu er under udarbejdelse, fastholdes dødsstraffens afskaffelse i alt fald i samme udstrækning som hidtil, således at almindeligt strafarbejde (katorga) træder istedet, og der synes i Rusland ingen stemning at være for nogen forandring.

I *Schweiz* forbød en forbundslov af 1874 kantonerne at anvende dødsstraf, men denne lov ophævedes igen gennem folkeafstemning med ca. 200000 mod 180000 stemmer i 1879, og siden har endel af de mindre kantoner igen indført straffen, nemlig *Schweyz, Zug, Unterwalden, Appenzell J. R., St. Gallen, Luzern* og *Wallis*, medens de fleste og folkerigeste så som *Zürich, Bern* og *Genf* hverken har gjort det eller synes at tænke derpå. Dette schweiziske omslag kan selvfølgelig ingen betydning tillægges. 4 à 5 år er en altfor kort tid i et så lidet land som Schweiz til at høste bestemte erfaringer. En forøgelse af forbrydernes antal her kan meget godt være et træf. Til og med er det ikke oplyst, at nogen forøgelse har fundet sted; den schweiziske kriminalstatistik er overladt de enkelte kantoner og befinder sig i en for mislig forfatning til at kunne være brugbar til noget. Og endelig vilde endog bestemte erfaringer til fordel for dødsstraffen i Schweiz intet bevise for andre lande, da om det schweiziske fængselsvæsen for en stor del gælder det samme som om statistiken sågt, og man derfor der tildels mangler passende straffe at sætte i dødsstraffens sted.

Iøvrigt var endnu i 1883 ingen dødsstraf exekveret efter genindførelsen.

I *Belgien*, hvor dødsstraffen vistnok ikke er afskaffet i loven, men dog ikke siden 1863 har været fuldbyrdet, var der, i de 17 år fra 1847 til 1863, 36 exekutioner og 183 dødsdomme for mord. I de 17 år 1864 til 1880 var der altså ingen exekution, 128 domme for mord. (*Howard Association Report* oktbr. 1883 side 15).

Ikke heller i de tyske stater *Sachsen, Oldenburg, Nassau, Bremen, Anhalt Dessau*, der, før en fælles tysk

straffelovbog skabtes, havde afskaffet dødsstraffen, var der gjort erfaringer, der gjorde dem tilbøjelige til atter at indføre den. I virkeligheden var endog stemningen i den *tyske rigsdag* for at følge disse staters eksempel, og alene Fyrst Bismarcks magtsprog skyldes det, at Tyskland fremdeles har dødsstraffen i loven.

I alle civiliserede stater er dødsstraffens anvendelse selvfølgelig i den senere tid, navnlig i løbet af dette århundrede, stærkt begrænset, afskaffet for en meget stor del forbrydelsers vedkommende, og for deres, hvorfor den fremdeles står som lovens trusel, regelmæssig gennem benådningsmyndigheden forvandlet til livsvarigt fængsel.

Det vilde nu være forgæves at påstå, at erfaringerne her har talt til fordel for dødsstraffen, at forbrydelserne ere tiltagne jo mere benådningsmyndigheden er brugt, eller at de forbrydelser, for hvis vedkommende den er afskaffet, har tiltaget eller ialtfald aftaget forholdsvist mindre, end de for hvis vedkommende den er bibeholdt. Tværtimod kan det modsatte i flere tilfælde påvises.

I *England* aftog således fra 1855—1859 til 1875—1879 forskellige tidligere med dødsstraf straffede forbrydelser fra 7237 til 5149, medens mord, der fremdeles forblev belagt med dødsstraf, tiltog fra 167 til 255. At den samme erfaring er gjort i *Sachsen* udtales af den sachsiske regering selv, da den i 1863 foreslog dødsstraffen slettet:

„Den forventning, at de med dødsstraf truede forbrydelser vilde aftage, havde ikke bekræftet sig, tværtimod havde forbrydelsen mord forekommet hyppigere i den senere tid. En grund til at bibeholde dødsstraffen kunde man imidlertid ikke udlede heraf, da meget mere denne kendsgerning syntes at vise, at truslen med døden ingen afskrækkende virkning har besiddet. Derimod måtte det konstateres, at tallet på de forbrydelser, som vel efter den

ældre, men ikke efter den nyere ret trues med døden, ikke havde formeret sig på nogen påfaldende måde, ligesom også den samme iagttagelse var gjort med hensyn til de forbrydelser, for hvis vedkommende dødsstraffen var afskaffet i 1838¹⁾.

Kaster vi dernæst et blik på de lande, hvor dødsstraffen vistnok endnu ikke er afskaffet, hverken i lov eller praxis, men hvor man i alt fald til enkelte tider har været inde på den vej, gennem anvendelsen af benådningen i gerningen at udelukke den, vil deres erfaringer ikke mere tale til fordel for denne straf. Hos os domfældtes i tiåret 1859—1868 for mord 23 personer, hvoraf 7 henrettedes, hvorhos der henrettedes en for røveri forenet med drab. Fra 1868 til 1875 forefaldt ingen henrettelse. I disse 7 år domfældtes for mord 16 personer; m. a. o. gennemsnitstallet holdt sig aldeles uforandret, eller om man så vil, der indtrådte trods befolkningens forøgelse en ganske ringe formindskelse i mordenes tal. Dette gunstige resultat skyldes dog blot de 3 første år af perioden. Årene 1872—1875 opviser 12 mord, altså gennemsnitlig 3 pr. år, men det siger sig selv, at ved så små tal, som de, vi her har at gøre med, vil der altid af tilfældige grunde indtræde nogen ujevnhed. Også årene 1860—1864 opviser gennemsnitlig 3 mord pr. år med ialt 7 henrettelser. Og desuden kan en af de mordere, som opføres på året 1875's konto (Sophie Johannesdatter) ligeså godt føres på 1869's, da det endnu ingenlunde var bleven fast praxis at benåde. Da der i 1875 fældtes 6 domme for mord, hvoraf 4 til livsstraf, fandt man heri ikke desto mindre et bevis for, at dødsstraffens afskaffelse gennem benådninger havde virket skadelig på retssikkerheden, og der fandt nu 3 henrettelser sted. Det fuldstændig ubegrundede i den opfatning, at dødsstraffens effektivitet således var bevist gennem erfaring, fremgår noksom af ovenstående; i virkeligheden stiller end

¹⁾ Motiverne til den tyske straffelov, anl. 2 s. VI.

ikke 1875 sig ugunstigere end mange andre år, idet 2 af de mord, der da pådømtes, vare begåede det foregående år. I syvåret 1876—1882 har der ingen henrettelse fundet sted, mordenes antal har udgjort 17, altså fremdeles forholdet så uforandret som muligt. De efter henrettelserne nærmest følgende år viser sig ikke gunstigere end de fjærnere. I 1883—1885 har der været 9 domfældelser for mord.

I *Danmark* exekveredes ingen dødsdomme i tiåret 1871—1880, tiltrods herfor gik i denne periode mordenes antal ned til 16, medens i femåret 1866—1878 20 dømtes for denne forbrydelse. Fra femåret 1871—1875 til 1876—1880 indtrådte vistnok nogen forøgelse i mordenes antal (fra 7 til 9), men det viser sig, at det sidste femår i det hele har været noget mere forbrydersk end det første.

I modsat retning kunde Preussens erfaringer ved første øjekast synes at drage. Også her har dødsstraffen i virkeligheden været så godt som suspenderet fra 1869, men fra dette år til 1878 steg mordenes tal således, at der i 1878 kom 222 for mord anklagede mod 90 i 1871. Hertil er imidlertid at bemærke, at på den ene side 1871 var et særdeles gunstigt år med hensyn til forbryderiskhed overhovedet, og på den anden, at i syvtiårene indtil 1878 alle forbrydelser og ingenlunde alene mord har været i en overordentlig stærk væxt, at grundene dertil da ikke kan søges i en omstændighed, som alene berører denne forbrydelse. Medens der i 1868 kom 1 undersøgelse på 160 indvånere, kom der i 1871 1 på 227,₈ men i 1878 1 på 141,₉. Navnlig har forbrydelserne mod person voxet i forhold til befolkning til det tredobbelte fra 1854 til 1878. Siden dette år er imidlertid en synken i mordenes antal ret mærkbar uden at dette kan tilskrives iværksatte henrettelser, idet sådanne først fandt sted i 1881. Også i *Østerrige* steg tallet på de forbrydelser, som medfører dødsdom, fra 1870 til 1877 fra 44 til 123, skønt der i 1875 og 1876 fandt 7 henrettelser sted, men sank i 1878 og 1879, skønt 1877 alene havde en henrettelse at opvise.

Den erfaring, man nu har erhvervet med hensyn til følgerne af dødsstraffens afskaffelse, er tilvisse så rig og mangesidig, at denne må være afgørende ved besvarelsen af spørgsmålet, om denne straf besidder nogen særlig evne til at hindre forbrydelser. Man kan ikke længere tilstede, at løsningen søges gennem theoretiske ræsonements og deduktioner. Erfaringen siger imidlertid, at den ingen sådan evne besidder, ja, den synes endog at pege i den retning, at dens afskaffelse er til fordel for retssikkerheden. I virkeligheden er det heller ikke uantageligt, selv om man ganske sætter ud af betragtning straffens påståede skadelige indflydelse på folkets moralske standpunkt, at dette i alt fald mange steder kan være tilfældet. Det har nemlig vist sig, at det er overordenligt vanskeligt hos juryen at opnå en skyldigkendelse, når dennes følge vil være en dødsdom. Dette er i Amerika så bekendt, at man endog anfører eksempler på, at udførelsen af et planlagt mord er opsat, indtil det har ladet sig gøre at udføre det i en stat, hvor dødsstraffen består. Ligeledes tilskrives de i Amerika hyppige lynchninger, der alene finder sted i stater med dødsstraf, de skandaløse frifindelser, som juryens frygt for at fælde undertiden leder til. Det var også en lignende iagttagelse, som i 1830 bragte de engelske bankiers til at andrage om dødsstraffens afskaffelse for falskneri, idet det nemlig viste sig, at den her regelmæssig ledede til straffefrihed, og at det samme i England fremdeles i ikke ringe grad er tilfældet med hensyn til mord, synes at fremgå deraf, at i *England og Wales* (i 30 år) 2005 anklager for mord alene har ledet til 665 domfældelser, imedens ellers dog mindst $\frac{2}{3}$ af de anklagede plejer at kendes skyldige¹⁾.

¹⁾ I 1879 blev ialt 79 *committed* for mord, deraf 23 frifundne, 16 erklærede utilregnelige og 40 dømte. Det hele tal af *committed for trial* var samme år 14407, hvoraf 3220 frifandtes, 53 fandtes utilregnelige og 11134 dømtes. Imidlertid er der forskellige andre forbrydelser mod person, for hvis vedkommende det synes næsten lige så vanskeligt at opnå fældelse som for mord. Hvad

Når som hos os altid valg haves mellem at dømme fra livet eller til livsvarigt strafarbejde, vil vistnok denne fare, selv om jury indsøres, være mindre, forudsat at juryen selv får det i sin magt at hindre dødsstraffens idømmelse. Men herved opnås dog i alt fald intet videre end, at dødsstraffens bibeholdelse ikke vil behøve at befrygtes at ville blive til skade for retssikkerheden; *noget forventning om, at den endog skulde virke i modsat retning, er man efter de erfaringer, som de forskellige lande have gjort på dette felt, i alt fald uberettiget til at gøre sig. Dette er ikke en ensidig påstand af dødsstraffens modstandere, men kan betragtes som en af alle sagkyndige almindelig anerkendt sandhed¹⁾.*

Om at bibeholde dødsstraffen i loven, men med den stiltiende forudsætning, aldrig at anvende den, kan selvfølgelig aldrig være tale. Det vilde være et ørkesløst og uværdigt spilfægteri. Ikke heller kan nogen holdbar grund tale for at bibeholde den for de mest oprørende tilfælde. Som også af justitskomiteen 1872 anerkendt, må den tabe omtrent al afskrækkende virkning, når sandsynligheden for dens anvendelse synker henimod 0, og det eneste, som da skulde kunne anføres for denne ordning, måtte være, at man ingen anden passende straf kunde finde uden at ty til et barbari, i forhold til hvilket døden vilde fremstille sig som det mildere. Men staten kan visselig slå sig til ro, selv om den finder, at en og anden ikke fuldt ud straffes

den franske og tyske statistik angår, kan den vanskeligt her komme i betragtning, da i Frankrig juryen selv gennem sin ret til at erklære *circonstances atténuantes* har afgørelsen, om dødsstraf skal anvendes, i sin hånd, og i Tyskland, som allerede nævnt, denne straf på det nærmeste er afskaffet gennem benådningapraxis.

¹⁾ Se således motiverne til den tyske straffelov, anl. 2. s. XXXIV. Se også den italienske justitsministers tale i det italienske senat 1875: *Parlamento italiano, Legislatura XII, Senato del Regno. Discussioni intorno alla Pena di Morte*, s. 311, hvor det bl. a. hedder: *Jo ammetto che questi piccoli Stati i quali ordinarono l'abolizione abbiano potuto senza pericolo compiere quest'atto nei oro paesi.*

efter fortjeneste, når dog ikke retssikkerheden lider derunder, og iøvrigt er det også et spørgsmål, om ikke sådanne forbrydelser, som man da nærmest tænker sig dødsstraffen anvendt på, i regelen begås af personer, der næppe kan anses fuldt ud tilregnelige.

Når man påstår, at dødsstraffen undertiden må anvendes, fordi forbryderen, om han fik anledning til at flygte, vilde blive en yderst farlig person, da kan i grunden dette argument også anses besvaret ved de statistiske data, som ingen forøgelse viser i forbrydernes tal i de lande, hvor dødsstraf ikke anvendes. Men forøvrigt siger det sig selv, at argumentet, om det skulde lægges til grund, måtte lede til en anvendelse af dødsstraffen efter særegne og ganske andre principer end de hidtil fulgte.

Tilbage står da alene det spørgsmål, om denne straf dog ikke må bibeholdes for de største forbrydelser af personer, som allerede ere dømt til den største ellers kondte straf, altså navnlig for *mord, begåede af straffanger på livstid*. Man har hidtil intetstods gået denne middevej; kun i det *østerrigske* regeringsudkast og i et udkast for *Bremen* af 1868 har jeg fundet foreslået en anvendelse af dødsstraffen, der på det nærmeste indskrænkedes sig hertil. I det *østerrigske* var den bestemt for mord af forældre, af flere personer på engang samt når forbryderen allerede var dømt for tidligere mord eller mordforsøg, men som allerede nævnt har rigsdagskomiteen ganske strøget straffen. Selv i *Rusland* og *Finland*, hvor den dog fremdeles er bibeholdt i straffeloven for visse statsforbrydelsers vedkommende, benyttes den ej i her omhandlede tilfælde. Det kan vistnok også være et spørgsmål, om dens anvendelse ikke her vilde blive et tveægget sværd. Ligesom det ikke er uset, at straffanger, hvem alt håb til fremtiden er berøvet, tage sig selv af dage, således er det ingenlunde heller urimeligt, at de undertiden ville begå mord for at opnå selv at blive dræbte, når dette er sat som forbrydelsens følge. Vi har som bekendt en forordning af 18de december 1767 om

delinkventers afstraffelse, som uden foregående årsag, alene for at gøre en ulykke og derved miste livet, ombringe andre, og det synes da i det mindste i tidligere tider at have vist sig, at tilfældet ikke er upraktisk.

Forandringer i den borgerlige straffelov vil i en mængde tilfælde måtte drage tilsvarende i den *militære* efter sig; navnlig gælder dette angående straffene. En revision også af denne er da nødvendig. Hvad specielt dødsstraffen angår, vil den næppe findes *særlig* foreskrevet i den militære straffelov, undtagen for handlinger, foretagne i krig eller efter at krigstilstand er forkyndt. Ellers slutter den sig forsåvidt til den almindelige straffelov, og det kan da ikke heller synes tvivlsomt, at, om denne afskaffer dødsstraffen, bør sådan ikke heller kunne idømmes for militære forbrydelser eller forbrydelser, begåede af militære udenfor krigstid eller krigstilstand, d. v. s. *når militæret tjenestegør imod indre eller ydre fjender*. Om at den på den anden side her bør bibeholdes, og navnlig *når forbrydelsen pådømmes i felten*, også anvendes, derom er vistnok omtrent alle enige.

Når dødsstraffen afskaffes, vil der kunne blive spørgsmål om at skærpe den livsvarige frihedsstraf, der nærmest træder i stedet. Dette kan ske ved som i det italienske udkast foreslået, og som i Belgien bestemt, at lade straffen udstås i celle for en tid af indtil 10 år. De fleste lande, som har afskaffet dødsstraffen, har dog ikke anset en sådan forholdsregel nødvendig, og et spørgsmål er det vel i alt fald, om den ikke passende kunde indskrænkes til at anvendes, hvor nogen til livsvarig straf dømt atter dømmes for en stor forbrydelse.

Om fortabelse af rettigheder, som man ved forbrydelsen har vist sig uskikket til at udøve.

Vor gældende lov kender egenlig ingen æresstraffe. En straffedom kan vistnok dels umiddelbart som straf, dels som følge af dommen selv eller af straffen medføre tab af stillinger og rettigheder; først og fremst af embeder, bestillinger og ombud og af retten til at opnå sådanne, men dernæst også af politisk stemme- og valgret, af adgangen til at tjenstgøre i krigsmagten, af det akademiske borgerskab, af retten til at drive visse næringer eller til overhovedet at erholde handelsborgerskab, ligesom den også under straffens udståelse tildels kan bevirke den dømmtes umyndighed til at forestå sine egne anliggender. Men det ledende hensyn i alt dette er ikke at ramme angældendes ære, men alene at hindre ham fra at indtage stillinger og udøve rettigheder eller næringsveje, som han ved forbrydelsen har vist sig uskikket til.

Vor lovgivning befinder sig i så henseende i god overensstemmelse med andre landes nyere lovgivning, der gennemgående har afskaffet de „infamerende“ straffe ligesåvel som „infamien“ som straf. På dette punkt indtager da den svenske lov af 1864, der bestemmer, at den, der dømmes til tab af „medborgerligt förtroende“, skal anses som „wanfjädad“ og udelukket fra alle de rettigheder, hvortil „god fjäd“ udfordres, en temmelig enestående stilling.

I den nærmere bestemmelse af de rettigheder, der som følge af forbrydelser kunne tabes, og af måden, hvorpå tabet sker o. s. v., er der derimod en næsten gennemgående uoverensstemmelse mellem vor lov og fremmed ret, og denne uoverensstemmelse er næppe på et eneste punkt ubetinget til fordel for os, på en række derimod utvivlsomt til vor skade.

Om at *offentlige stillinger* som følge af forbrydelser bør tabes omtrent i den udstrækning, som i vor gældende lov bestemt, derom vil næppe synderlig uenighed finde sted.

Men så meget mere kan indvendes mod den ordning, hvorefter dette tab er stillet som en straf, der absolut udelukker anvendelsen af bøde- og fængselsstraffen. At her ved i virkeligheden i mange tilfælde enten straffløshed kan fremkomme eller domstolene — forsåvidt dertil overhovedet er adgang — nødes til for at kunne anvende en effektiv straf at lade forbryderen blive siddende i den stilling, hvortil han har vist sig uværdig og uskikket, er for vel bekendt til, at derpå et ord behøver at spildes. Denne ordning er også, såvidt vides, ukendt udenfor Skandinavien, og selv i Danmark tilstedes det i alt fald i enkelte tilfælde samtidig at dømme til embedsfortabelse og fængsel (se således D. Strfl. § 130). Den almindelige regel andetsteds er, at *offentlige tjenestemænd for forbrydelser såvel i som udenfor tjenesten dømmes til de samme straffe som andre, og at hertil skal eller kan knyttes tjenestens tab, hvor forbrydelsens karakter så kræver*. Blot i enkelte tilfælde, navnlig hvor angældende ingen egentlig forbrydelse har begået, men ved sit forhold dog vist sig uskikket og uværdig til at beklæde den tillidspost, han indehar, lader man sig nøje med alene at fradømme ham denne.

Efter vor mening bør denne ordning antages også hos os. Blot vil der kunne være spørgsmål om efter omstændighederne i mindre grove tilfælde at tilstede domstolen alene at dømme til tab af den offentlige tjeneste, hvor den finder, at dette i sig virkelig vil være et ligeså stort onde som det, der ellers i regelen tilføjes gennem anvendelsen af den ordinære straf. Herved vil offentlige tjenestemænd ofte endnu kunne slippe billigere end personer i privat tjeneste, som også på grund af forbrydelsen mister sin stilling, uden at hertil sådant hensyn kan tages.

Af andre rettigheder, som kunne tabes, nævner straffeloven selv alene et par og det i meget specielle anvendelser, nemlig i valgbarhed i kap. 10 § 25 og næringsret i kap. 21 § 5. Ellers findes de herhenhørende bestemmelser i andre love: i grundloven, i universitetsfundatsen,

i den militære lovgivning, i loven om formandskaber og forligelseskommissioner, om sagførere m. fl., tildels også i lovbogen.

At denne ordning i sig selv er uhensigtsmæssig, siger sig selv. Emnet vil herved ikke alene berøves oversigtlighed, men mangel på sammenhæng og på systematisk fuldstændighed vil heraf måtte blive følgen. I virkeligheden vil nu også et blik på de bestemmelser, som haves, vise, at de lider af enhver fejl, som i så tilfælde er tænkelig ¹⁾,

¹⁾ Loven af 8de juni 1818 § 5 kræver for handlende en „ustraffelig vandel“, hvorimod det efter lovbogens 3—7—1 er nok for at blive håndværker, at „man ikke klarligen overbevises om nogen uærlig og lastelig misgerning, hvilken man ikke hos Gud og øvrigheden haver afsonet“, og loven af 12te aug. 1848 for sagførere kræver vidnesbyrd om „retskaffen vandel“, hvad vistnok på den ene side er noget mindre, på den anden side dog også måske noget mere end bevis for „ustraffelig“ vandel. For at kunne optræde som lærer eller læge fordres hverken „ustraffelig“ eller „retskaffen“ vandel, ja ikke engang hvad lovbogen kræver af håndværkere; og det samme gælder med hensyn til værgestillingen, efterat æresstraffen er ophævet. Relegation fra universitetet var en nødvendig følge af strafarbejde eller „vanærende straffe“, en udtryksmåde, som nu ialtfald er både dunkel og upassende. Ellers kan man vanskelig på grund af forbrydelser miste en stilling, som man allerede indtager. Sin fædremyndighed eller myndighed som ægtemand mister man end ikke, om man dømmes for ved rufferi at have søgt at forføre sine børn eller sin hustru. En sagfører kan vistnok berøves retten til at føre sager, når han hertil viser sig uduelig, og ligeså kan en person, der praktiserer som læge efter bevilling, i henhold til kvaksalverloven miste sin *Licentia practicandi*, men derimod ikke den, der er medicinsk kandidat. Den, der forfalsker levnetsmidler, således at de bliver skadelige for liv og helbred, kan frakendes retten til at tilberede eller handle med sådanne varer, når gerningen falder ind under straffelovens kap. 21 § 5, men ikke såfremt forbrydelsen er så grov, at den hører under kap 13 § 2.

Som en besynderlighed kan det også anmærkes, at efter den gældende lov den, som indehaver et embede eller bestilling, ikke alene kan frakendes dette, men også selv ved mindre forbrydelser dømmes uværdig til for fremtiden at erholde noget embede, ombud eller bestilling; den, som derimod intet embede o. s. v. indehaver, ikke heller kan dømmes uværdig til i fremtiden at opnå et sådant, selv om forbrydelsen er af de største og æreløseste.

og at de derfor stærkt have en reform behov. Og da kan der ikke være tvivl om, at denne bør foretages på den måde, at vi i overensstemmelse med, hvad i de fleste fremmede lovgivninger finder sted¹⁾, optager materien til en udtømmende og systematisk behandling i straffeloven selv.

¹⁾ *Tyskland:*

Dom på tugthus medfører for *altid* udygtighed til krigstjeneste og til at beklæde offentlige tjenester, herunder indbefattet stilling som sagfører, notar, jury eller meddomsmand.

Ved siden af tugthus- og dødsstraf, samt ved siden af de længere fængselsstraffe, eller når loven så udtrykkelig bestemmer, kan man *dømmes til tab af de borgerlige æresrettigheder* for en bestemt tid (1 til 10 år), regnet fra den tid, straffen er ophørt.

Denne dom medfører tab for *altid* af stillinger, som indhaves efter offentligt valg, af offentlige tjenester, værdigheder, titler, ordener og ærestegn.

Iøvrigt medfører den for den i dommen bestemte tid tab af ret til at bære landets kokarde, indtræde i krigstjeneste, at opnå offentlige stillinger, værdigheder, titler, ordener og ærestegn, at stemme i offentlige anliggender, vælge eller blive valgt og udøve andre politiske rettigheder, at tjenstgøre som vitterlighedsvidne, som værge, kurator, rettergangsfuldmægtig, medlem af familieråd, medmindre der handles om descendenter eller overformynderistyrelsen giver sit samtykke.

Ved fængselsstraffe kan istedetfor frakendelse af de borgerlige æresrettigheder i almindelighed en frakendelse af adgang til at beklæde offentlige stillinger finde sted. Virkningerne ere da indskrænkede til disse, men indenfor dette felt de samme som ellers.

Disse følger, hvadenten de indtræde *ipso jure* eller efter udtrykkelig bestemmelse i dommen, ere virkelige straffe, der kunne eftergives ved benådning, og bortfalder ikke ved den forøvrigt idømte strafs forældelse.

Desuden kan her nævnes, at falskt vidnesbyrd medfører udygtighed for altid til at aflægge edeligt vidnesbyrd, ligesom også enkelte andre specielle bestemmelser betager angældende ret til at drive sådan næring, som den, hvori han har forbrudt sig (St. G. B. § 319).

I realiteten omtrent ligedan, om end i formen noget forskellig, er i det *østerrigske* udkast sagen ordnet under navn af *Schmälerung der staatsbürgerlichen Rechte*. Dog omfatter denne straf alene de virkelig *statsborgerlige* rettigheder (herunder indbefattet sagfører- og notarstillingen) samt offentlige udmærkelser. Men ved siden heraf bestemmer udkastet særskilt, at den, der

De rettigheder, som da bør kunne fortages, synes at kunne nærmest i lighed med, hvad i den hollandske lov er bestemt, opregnes i følgende nummer, uden at der bør blive tale om at bringe dem ind under en fælles benævnelse:

forsætligt har misbrugt en *virksomhed*, som alene efter aflagt prøve kan udøves, kan forbydes at befatte sig med samme i en tid fra 6 måneder til 3 år eller undtagelsesvis for altid. Og har han lagt mangel på de fornødne kundskaber for dagen, kan retten til at udøve virksomheden fratages ham, indtil han har påvist, at mangelen er afhjulpen.

Den hollandske lov kender som *bistraf* berøvelsen af bestemte rettigheder (§ 28), nemlig: 1) retten til at beklæde offentlige stillinger eller visse offentlige stillinger, 2) til at tjene i krigsmagten, 3) til at vælge og blive valgt ved lovbestemte valg, 4) til at være retslig rådgiver eller forvalter, værge, kurator over andre børn end sine egne, 5) den fædrene myndighed, værgemålet over egne børn, 6) udøvelsen af bestemte næringsveje.

Afsættelsen af på livstid eller bestemt tid ansatte embedsmænd kan alene finde sted i de udtrykkelig lovbestemte tilfælde.

I hvilke tilfælde berøvelsen af disse rettigheder kan finde sted, bestemmes i lovens specielle del, hvor det da hedder, at med domfældelsen efter de og de §§ kan frakendelsen af de i § 28 1—4, 1—5 ell. lign. omhandlede rettigheder forbindes. Desuden indeholder imidlertid lovens §§ 29 og 30 de almindelige bestemmelser, at frakendelsen af offentlige stillinger altid kan finde sted, hvor forbrydelsen er begået i stillingen eller denne ved samme er misbrugt, og af fadermyndighed m. m., når forældre har begået forbrydelsen sammen med eller mod sine børn.

Frakendelsen er ved livsvarig straf på livstid; ellers varer den mindst 2 og højst 5 år længere end hovedstraffen.

Det spanske udkast sammenfatter under navnet *Inhabilitacion* de her omhandlede straffe. Denne er enten absolut og stedsovarende (*absoluta perpetua*), der medfører: 1) tab af alle offentlige stillinger og udmærkelser og udygtighed for altid til at opnå sådanne, 2) af retten til at vælge og vælges, 3) tab af pension o. lign. Er *Inhabilitacionen* vel absolut, men ikke stedsovarende, frembringer den blot de under 1 og 2 nævnte følger og dette alene for den bestemte tid (2 til 12 år). Er den speciel, bestemmer dommen, hvilke genstande den skal omfatte: den offentlige stilling, profession, håndværk eller kunst, eller valgret, som han har misbrugt. Ved siden heraf kender udkastet også en *interdicion civil*, der medfører berøvelsen af retten til at udøve fædrenemyndighed, være værge, kurator, deltage i familie-

- 1) Retten til at stemme eller vælge i offentlige anliggender, vælges eller udnævnes til offentlige stillinger eller opnå akademisk borgerskab.
- 2) Retten til at beholde offentlige stillinger, som man indehar, og offentlige udmærkelser samt akademisk borgerskab.

råd, administrere sine ejendele eller forsøje over dem i levende live. Domstolene kan bestemme denne strafs længde, hvor det ikke er sket i loven. Iøvrigt knytter loven disse straffe dels som accessoriske til de andre straffe, således medfører strafarbejde på mindst 12 år *interdiction civil*, sålænge straffen varer, og *inhabilitacion absoluta perpetua*. Dels kan *inhabilitacion* anvendes alene for mindre forbrydelser. Ellers er derom særskilt bestemt i den specielle del; således medfører rufferi med egne børn eller myndlinge tab af fædremyndigheden o. s. v. og i det hele taget domfældelse for usædelighed tab af retten til at være lærer.

I det *italienske* udkast af 1885 er *interdizione dai pubblici uffici* opstillet som en strafart. Denne er enten livsvarig eller tidsbestemt. Den livsvarige bevirker tab af ret til at vælge og vælges, af enhver politisk ret, af sæde i parlamentet og af stillinger som jurymænd, af alle offentlige stillinger, akademiske grader og værdigheder, dekorationer o. l., af alle sådanne stillinger følgende lucrative eller æresrettigheder, af stillingen som værge eller kurator, også for egne børn i de lovbestemte tilfælde, og af retten til at erhverve nogen sådan stilling o. s. v. som oven nævnt.

Den tidsbestemte *interdizione* medfører for en tid af i højden 5 år tabet af retten til at udøve eller erhverve politiske rettigheder eller offentlige stillinger og udmærkelser.

Loven bestemmer særlig de tilfælde, hvor forbudet yderligere kan begrænses til enkelte sådanne eller udvides til også at omfatte udøvelsen af en kunst eller profession.

Domfældelse til livsvarig straf eller *reclusione* medfører *ipso jure* tidsbestemt *interdizione*, tildels også tab af fædremyndighed, af værgemålet for hustru og testamentsmyndighed og gør tidligere testament ugyldigt.

Prigionia over 30 måneder medfører *ipso jure* tidsbestemt *interdizione*. Ved straffældelse for forbrydelse, der består i misbrug af offentlig stilling, eller af profession eller kunst, føjes altid tidsbestemt *interdizione* til den anden straf, og kan denne *interdizione* også udstrækkes til at omfatte udøvelsen af profession eller kunst. Iøvrigt bestemmes anvendelsen i lovens specielle del.

- 3) Retten til at være værge eller kurator eller til at gå irecte for andre, til at drive næring som sagfører, læge eller lærer;
- 4) Fædrenemyndigheden og værgemålet for hustru;
- 5) Retten til at drive visse andre næringsveje, der da i dommen blev at opregne (f. ex. være apotheker, jordemoder, fabrikant eller forhandler af guld- og sølv-sager, visse næringsmidler o. s. v.);
- 6) Retten til at stå i krigsmagten.

De største straffe (f. ex. tugthus over 10 år) burde medføre tab af samtlige rettigheder (undtagen de under nr. 5 nævnte), samme straf, idømt for mere end 2 år, medføre tabet af de under nr. 1, 2 og 3 nævnte rettigheder. Ligeledes kunde en almindelig bestemmelse optages om, at man altid kan fradømmes den ret, den stilling eller næringsvej, som man har misbrugt eller vist sig uskikket til. Iøvrigt vil der i lovens specielle del blive at bestemme, dels at visse forbrydelser medfører tab af visse af de her nævnte rettigheder, dels efter domstolens nærmere bestemmelse kunne medføre sådant tab.

Med hensyn til *tabets varighed* bør det vel ikke være genstand for tvivl, at tab af *offentlige stillinger*, som indhaves, er for bestandig, d. v. s. at det er en virkelig afsættelse og ikke blot en suspension, som finder sted. Ligeledes synes det tab, som er knyttet til frihedsstraf over 10 år, at burde være for bestandig. Hvad videre angår tab af rettigheder, som man ikke har vist tilstrækkelig

Omtrent på samme måde er loven ordnet i det *russiske* udkast og i sine væsentlige træk også i den *ungarske* og *appenzelske*, den *genfiske* og den *st. gallenske* lov. Det *kroatiske* udkast ligner nærmest det *østerrigske*.

Mere afvigende og tildels mere lig vor er ordningen i *Sve- rige*, i *Solothurn*, i *Zürich* og efter det *finske* udkast samt fornemmelig i *Danmark*. Nærmerø at gå ind herpå synes dog overflødig, da intet af disse lande kan siges at have noget system, som kan indbyde til efterligning; dertil er de for usammenhængende og irrationelle.

kundskab til at udøve, er her den i det østerrigske udkast foreslåede ordning den eneste rimelige, nemlig, at retten generhverves, når man godtgør, at grunden til dens berøvelse er bortfalden.

Udenfor disse tilfælde kan der være tvivl, om man bør optage det ellers almindelige system, at en *bestemt tid sættes i dommen selv*, eller om her det hos os ved loven af 9de juni 1883 om æresoprejsning etablerede system bør fastholdes, således at tiden altid efter dommen er ubegrænset, men den domfældte, der kan påvise i den at have ført en ulastelig vandel, gives en mere eller mindre bestemt ret til æresoprejsning. I motiverne til denne lov er udtalt, at dette sidste system i sig selv fortjener fortrinnet, da afgørelsen bør afhænge af angældendes forhold efter og ikke forud for dommen. Dette er vistnok også indtil en vis grad fuldkommen sandt, men i mange tilfælde vil det dog efter forbrydelsens og sagens betydning være både ubilligt ligeoverfor den domfældte og til uforholdsmæssigt bryderi for administrationen, at en sådan undersøgelse af hans vandel skal anstilles. Man kan ubetænkeligt ialfald tilstede domstolene ved mindre forbrydelser at begrænse tabet af de under no. 1 nævnte rettigheder til en bestemt tid. Således er ordningen også i enkelte schweiziske kantonen, hvor tildels tiden er bestemt, dels henvist til rehabilitation.

Efter de fleste fremmede love er de heromhandlede tab af rettigheder at opfatte som straffe. Efter vor lovgivning er dette tildels tilfældet, nemlig hvad angår tab af offentlige stillinger, men ellers ere de i regelen civile følger af straffedommen. Nogen egentlig betydning har denne forskellige opfatning næppe uden m. h. t. adgangen til benådning, men netop dette hensyn taler for, at de opstilles som virkelige straffe; thi al den stund det er benådningsrettens øjemed at rette på lovens ufuldkommenheder, bør denne adgang kunne omfatte såvel denne side af dommen som de andre. Der er også lidet hold i, at man ved be-

nådning kan bevirke, at nogen beholder sit dommerembede, men ikke, at han kan vælges til forligelseskommissær.

Disse rettighedstab ville da som regel optræde som bistraffe, hvis idømmelse iøvrigt med hensyn til præscription o. lign. ikke vil være bunden til hovedstraffen. Men de bør, som alt nævnt, også efter omstændighederne kunne anvendes alene; således vil fradømmelse fra embedet i regelen i og for sig og alene være en tilstrækkelig straf for lovstridig overhørighed eller uforstand i embedsførsel.

Forskellige andre straffe.

Bødestrafen. Med hensyn til denne forekommer følgende forandringer i det bestående mig anbefalelsesværdige.

Maximum bør ialfald ved enkelte forbrydelser forhøjes. Meningen er jo, at bøderne altid skal kunne være en følelig straf, men i mange tilfælde vil dette ikke være tilfældet, når man ej kan komme over 800 kr. De fleste fremmede lande har også ganske andre beløb, således Danmark 4000 kr. og det italienske udkast 10000 lire, og også vi kender udenfor straffeloven meget højere bødesatser. Man behøver iøvrigt aldeles ingen maximalsats at sætte i den almindelige del, man kan overlade til de enkelte straffebestemmelser fastsættelsen heraf. Dette er de fleste landes ordning, således den tyske, hvor f. ex. professionelt ågreri kan straffes med indtil 3 måneders fængsel og 15000 marks bøder.

Ubetinget rigtigt er det også, at bøder bør kunne idømmes ved siden af anden straf, navnlig frihedsstraf. Ved vindesyge forbrydelser opnår man ellers ingen tilfredsstillende ordning, såmeget mere som det ingenlunde altid engang vil være muligt gennem ilæggelse af skadeserstatning at berøve angældende frugterne af forbrydelsen. Herpå er det professionelle ågreri netop et eksempel, ligeså hæleri. Man kan blot ilægge erstatning til en bestemt person, men det vil aldrig oplyses, hvem eller hyormange

der i tidens løb har været skadelidende ved deslige professionelle forbrydelser.

Om at bødestraffen i tilfælde af insolvens forandres til fængselsstraf, er omtrent alle lande enige. Mange steder gives der imidlertid den dømte valget, og i sig selv kan meget tale derfor; dog vilde en sådan ordning selvfølgelig være forkastelig, hvor bøder idømmes ved siden af fængselsstraf.

Når den norske straffelov har en absolut bestemt skala for omsættelsen af bøderne i fængselsstraf, er den derimod temmelig enestående. Alene Sverige og det finske samt spanske og italienske udkast vides at have denne ordning. Ellers ere lovene enige om at lade retten selv bestemme den subsidiære frihedsstraf og i så henseende at give den ialfald noget rum til afpasning efter de konkrete forhold. *Enkelte går endog så vidt, at de alene i sin almindelighed bestemmer maximum for den frihedsstraf, som kan træde i stedet, og dette mønster er det, jeg finder, at vi bør følge, som det både hensigtsmæssigste og mest logiske.* Ved fastsættelsen af bødestraffen tages et hensyn, som er særegent for denne straf, hensynet til angældendes formuesforhold. I hvilken grad hensynet skal tages, er overladt den domstol, som dømmer. Alene den kan da også vide, hvilken frihedsstraf nærmest vil svare til den idømte pengestraf. Selvfølgelig er der ingen betænkelighed ved at overlade denne bestemmelse til retten. Hvor f. ex. bøde i straffetruselen forekommer alternativt med fængsel, kan den nu idømme enten fra 8 til 800 kroner i bøder eller fra 4 til 30 dages fængsel på vand og brød. Dømmer den til 800 kroner, omsættes disse nu ubønhørligt i 20 dages sådant fængsel, skønt den dømmende ret selv kunde have ladet ham slippe med 4 dage og alene har undladt dette, fordi den ikke vilde dømme ham så strengt. Hvilken art frihedsstraf der skal substitueres, bør afhænge af domstolen. Man kunde som straffens maximum måske sætte 3 måneder af den almindelige frihedsstraf eller $4\frac{1}{2}$ af den anden.

Forvisningsstraffen, der i sin tid var meget brugt og yndet, er som bekendt forsvunden fra vor strafferet ligesom fra mange andre landes. Vistnok kan udlændinge som følge af forbrydelser forvises ud af landet, men dette er efter vor gældende ret ingen straf, men en administrativ forholdsregel. Og iøvrigt kan ingen forvisning finde sted hverken fra riget eller fra eller til noget bestemt sted inden riget. Vistnok vil strafarbejdsfanger ved sin løsladelse kunne blive sendte til et bestemt sted, til sin hjembygd eller et andet sted, hvor det antages, at de kunne finde erhverv, men nogen forpligtelse til at forblive der påligger dem ialfald ikke.

I adskillige fremmede love benyttes derimod fremdeles forvisningsstraffen i større eller mindre udstrækning, selv om man ser bort fra den ejendommelige form, som benævnes deportation, der fremdeles er i brug i *Frankrige* og *Rusland*. For det første er i de fleste stater også udlændinges udvisning efter udstået straf indrangeret under straffene. Dernæst er det ikke ualmindeligt, at den løsladte straffange i henhold til dommen stilles under politiopsigt, og at heri en berettigelse ligger for politiet til at forbyde ham at bopætte sig på bestemte steder (således i *Tyskland*, i *Frankrig* og efter det *russiske* udkast). Efter det *østerrikske* og *kroatiske* udkast kan man imidlertid give udtrykkelig dom på forvisning fra ethvert sted, hvor angældende ikke hører hjemme, og hvor hans nærværelse anses farlig for sikkerhed på person, ejendom eller den offentlige sædelighed. Dette kan dog her aldrig anvendes som selvstændig hovedstraf, men er i virkeligheden alene en sikkerhedsforholdsregel mod den straffede, hvilken imidlertid af hensigtsmæssighedshensyn er indrangeret blandt straffene. En videre brug af forvisning gør derimod det *italienske* og det *spanske* udkast. Efter det første kan man istedetfor en straf af *prigionia* eller *detenzione* indtil 6 måneder dømmes til forvisning til et bestemt sted inden riget eller fra det sted, hvor forbrydelsen udførtes og den fornærmedes og

dømtes hjemsted, (art. 23). Efter det sidste kendes ved siden af landsforvisning *relegacion* for en bestemt tid fra 6 til 20 år eller for bestandig og *destierro* fra 6 måneder til 6 år. Den første er en forvisning til bestemte steder udenfor den pyrenæiske halvø, den sidste en forvisning fra bestemte steder.

Det synes klart, at en brug af forvisningen nærmest i orerensstemmelse med det østerrigske udkast i mange henseender anbefaler sig. Den vil da træde i stedet for den sikkerhedsarrest, som nu kan pålægges for trusler, og som i sig selv synes en betænkelig hård foranstaltning. Den vil da også kunne anvendes i mange andre tilfælde, hvor angældendes forbliven på bestemte steder i virkeligheden indeholder en trusel, uden at loven nu tilsteder at forlange nogen garanti. Nødvendigheden af at have et sådant middel er også omtrent overalt erkendt; blot er det som set i de fleste lande overladt til politiets skøn at anvende det, idet dommen har stillet forbryderen under politiopsyn. Men dette synes videregående end at forlange, at retten selv i dommen skal bestemme, at der skal være adgang til at træffe en sådan forføjning. I *England* kan man regelmæssig i anledning af forbrydelser enten affordres sikkerhed eller sættes fast, og herom gælder det da endnu mere, at dette er overdreven strengt, når det samme kunde være opnået gennem en forvisning.

I enkelte tilfælde, hvor en forvisning af oven nævnte grunde vil findes på rette sted, vil den vistnok efter omstændighederne og i forhold til forbrydelsens størrelse fremstille sig som en så streng forholdsregel, at det må anses ufornuddent at idømme anden straf ved siden af. Det kunde da blive spørgsmål om forsåvidt at følge det italienske udkasts eksempel og tilstede retterne at dømme til forvisning alene og således lade denne ganske træde i stedet for anden frihedsstraf. Et videre gående spørgsmål igen er det, om man skulde følge dette udkast også deri, at man tilstede substitutionen, selv der hvor ingen særegne

grunde taler for forvisningen, men retten dog finder, at en sådan vilde være straf nok. Jeg antager, at dette vilde være et betænkeligt skridt, da det i virkeligheden er såre vanskeligt for en domstol på forhånd at bedømme, hvor stort onde en forvisning vil være. Resultatet vil kunne vise, at, hvad man har antaget for et ret føleligt onde, vil være et gode og omvendt. Afgørelsen, der jo ganske måtte overlades rettens skøn, vilde blive såre vilkårlig, og den almindelige tendens til at formilde loven i anvendelsen vilde her finde et brugbart middel.

Det antages også at anbefale sig at følge det almindelige eksempel deri, at udlændinges udvisning ud af riget optages blandt straffene. Derved vindes ikke alene en større garanti, men man opnår også, at man ved straffedømmingen kan tage hensyn til det onde, som vilde ligge i en sådan udvisning.

De fleste love tilsteder, at løsladte grovere forbrydere for en vis tid stilles under *speciel politiopsigt*. Hvad heri imidlertid ligger, er ikke overalt det samme. Efter den tyske lov kan politiet forbyde angældende at vælge bopæl på bestemte steder og udvise ham, om han er udlænding, hvorhos husundersøgelse kan foretages til enhver tid af døgnet og uden at nogen bestemt mistanke behøver at være tilstede (straffelovens § 39 kfr. straffeprocesslovens §§ 103 og 104).

I Frankrig kan han ligeledes forbydes at tage bopæl på bestemte steder, men derhos må han opgive, hvor han vil tage sin bopæl, og forblive på hvert sted, hvor han nedsætter sig, mindst sex måneder samt anmelde enhver flytning, og fremstille sig for mæren på ethvert nyt sted, hvorhen han drager.

I England medfører politiopsigten ikke nogen ret til at forbyde ham at vælge og forandre frit sit opholdssted,

men han må altid anmelde valget og enhver forandring samt desuden enten personlig eller skriftlig engang om måneden melde sig for politiet.

I enkelte landes straffelove er dette institut ikke omhandlet: således ikke i Danmark og Sverige og ikke heller i Holland, Ungarn, i kanton Bern eller efter det finske udkast. Men kendt vil det dog være omtrent overalt i enkelte anvendelser, se således den danske lov 3die marts 1860 om straffen for løsgænger og betleri og den svenske lov af 12te juni 1884 om løsdrevne. Det vil imidlertid da være korrektere at optage denne forholdsregel som en almindelig institution, navnlig når også reglerne om løsgænger optages i straffelovene.

Endnu nogle andre straffe kendes i flere eller færre fremmede lande.

Således *bekendtgørelse af dommen*. At dommen i injuriersager besørger bekendtgjort på den dømtes bekostning, at navnlig tidninger, hvori ærekrænkende udtalelser har stået, bør tilpligtes at bekendtgøre dommen, synes rimeligt, men herom behøves intet at udtales i lovens almindelige del.

I de schweisiske kantonlove findes regelmæssig optaget mellem straffene *forbudet mod at besøge værtshus* for en bestemt tid (således i Bern, Zürich, St. Gallen, Appenzell).

Efter engelsk ret anvendes i ikke ringe udstrækning *piskning* ej alene på gutter, men også på voxne mænd, tildels også kvinder (hvad dog er foreslået ophævet), navnlig som en bistraff ved siden af frihedsstraffen. Ellers anvendes i det hele taget udenfor Norge ikke legemlige straffe uden som disciplinærstraffe på straffanger. Alene Danmark gør herfra en undtagelse, idet her legemlig straf er tilstedt anvendt på individer under 18 år.

Arbejdshus, tvangsarbejde. De fleste lande ere enige om, at personer, som kunne, men ikke ville gennem lovligt arbejde skaffe sig det nødvendige til livsophold, blive at tvinge dertil. Herunder går da først og fremst dem, der betler istedetfor at arbejde, men dernæst også dem, der overhovedet intet stadigt erhverv kunne påvise, og som således må antages at ernære sig på ulovlig måde. Iøvrigt er i gennemførelsen reglerne noget forskellige¹⁾ uden at

¹⁾ I *Tyskland* straffes med fængsel indtil 6 uger: landstrygere, betlere eller personer, som benytter sine børn til eller undlader af afholde dem fra at betle; den, som således hengiver sig til spil, drik eller lediggang, at han kommer i en tilstand, hvori gennem offentlig foranstaltning fremmed hjælp må benyttes til hans eller hans families underhold; kvinder, der på grund af professionel utugt er stillet under politiopsigt, og som handler imod de givne forskrifter eller som driver utugt uden at være stillet under sådan opsigt; den, som modtager offentlig fattigunderstøttelse, men af dovenskab vægrer sig ved at udføre det ham anviste arbejde; den, som efter at have tabt sit tidligere arbejde, ikke inden en fastsat tid har skaffet sig andet udkomme og heller ikke kan påvise, at han forgæves har søgt sådant.

I samtlige disse tilfælde kan arbejdstvang forbindes med fængselsstraffen og angældende også anvendes til arbejde udenfor anstalten. *Desuden kan dommeren bestemme, at angældende efter udstået straf skal af politiet kunne indsættes i arbejdshus eller anvendes til offentlige arbejder for indtil 2 år.* Betlere kunne dog alene behandles på denne måde, når de have optrådt med trusler eller bevæbnede eller ere dømte 3 gange i løbet af et år.

Det *østerrigske* udkast har den almindelige regel, at overalt, hvor nogen kan stilles under politiopsigt, kan, hvor der handles om arbejdssky eller for ejendomssikkerheden farlige individer, dommen også lyde på, at angældende efter straffens udståelse skal forvares i en tvangsarbejds- eller forbedringsanstalt, hvad iøvrigt bliver at ordne gennem en særskilt lov. Ved gentagne domfældelser for følgende forbrydelser kan politiopsigt pålægges og altså sådant tvangsarbejde bringes til anvendelse: på betlere og landstrygere og på personer, der ere dømte for disse forbrydelser eller for ejendomsindgreb, og som ikke kunne trods advarsel påvise at have eller have søgt lovligt erhverv, ligeså på personer, der modtage offentlig understøttelse og ere i samme tilfælde, samt på prostituerede kvinder, der overtræde politiets forskrifter. I alle disse tilfælde er desuden

der imidlertid her ligger nogen vægt derpå. Af større betydning på dette punkt er derimod den tildels noget forskellige måde, hvorpå det nævnte formål søges nået.

Enkelte lande anvender her alene de sædvanlige straffarter, dog således, at straffen altid bliver en arbejdsstraf,

også ligesom i Tyskland straffen selv, skønt i navnet „haft“, forbunden med arbejde.

Efter det italienske lovudkast om lediggang, landstrygeri og ulovligt betleri straffes den, der er uden erhverv og ikke femten dage efter at være advaret har skaffet sig fast arbejde, respektive fast bopæl, med arrest indtil 3 måneder, i gentagelsestilfælde indtil 5. Denne straf kan befales udstået i et arbejds- hus eller straffangen kan anvendes til offentlige arbejder. Efter udkastet om lov om den offentlige sikkerhed er *drukkenkab* på offentlige steder strafbar med mulkt, og om den er habituel med arrest indtil 15 dage, hvormed kan forbindes arbejde, således som oven sagt.

Engelsk ret (efter Stephens Digest of Crim. Law.):

En *doven og uordentlig* person er enhver, der skønt arbejds- før undlader at arbejde og derved pådrager det offentlige udgifter, eller som vender tilbage til en kommune, hvorfra han er udvist og falder denne til byrde, eller vandrer omkring som skræppekræmmer uden dertil erhvervet tilladelse. Ligeså prostituerede kvinder, der vandre om på offentlige steder og optræder usømmelig, samt enhver som betler offentlig eller under falske foregivender eller, skønt han modtager offentlig understøttelse, vægrer sig for at lade sig indsætte i arbejds- hus eller for at arbejde.

En „*rogue and vagabond*“ er enhver, der forser sig som oven sagt efter tidligere at være dømt for de samme forhold, eller driver trolddomskunster etc. i bedragerisk hensigt eller flækker omkring uden at tage logi og uden påviselige midler til underhold og uden at gøre rede for sig, eller som offentlig opfører sig usømmelig eller betler på forskellige kvalificerede måder eller forlader kone og børn uden livsophold. Ligeledes enhver, der findes i besiddelse af tyveredskaber i hensigt at stjele eller bevæbnet i hensigt at begå forbrydelser eller sniger sig i sådan hensigt ind i andenmands bolig samt enhver mistænkelig person, der driver omkring på en sådan måde og sådanne steder, at det antages sandsynligt, at han pønser på at begå en grov forbrydelse.

En „*uforbederlig rogue*“ er den, som bryder ud af fængsel eller anden gang dømmes som *rogue vagabond*, eller som, når han gribes som sådan, gør voldsom modstand.

andre lader efter den egentlige strafs udståelse angældende i henhold til dommen indsættes i særligt for deslige indvidere indrettede tvangsarbejdshuse, hvor de kan beholdes i en tid, hvis maximumsgrænse alene er bestemt. Atter andre benytter selve indsættelsen i deslige huse som hovedstraf. (Se iøvrigt herom anmærkningen.)

Som bekendt er denne materie hos os ordnet gennem fattiglovene på en måde, som i væsentlig grad stemmer med, hvad andetsteds er almindeligt. I flere henseender forekommer den der trufne ordning mig dog dels mindre heldig, dels helt ud forkastelig, og da behandlingen af de her omhandlede samfundsklasser unegtelig har den aller-

Straffen for den førstnævnte klasse er fængsel med hårdt arbejde indtil en måned, for den anden indtil 3, for den tredje indtil 1 år samt, om angældende er en mandsperson, piskning.

Efter *fransk* ret er landstrygeri en forbrydelse, som straffes med indtil 6 måneders fængsel og 10 års politiopsigt, hvad der medfører forpligtelse til under straf af indtil 5 års fængsel at tage fast bopæl. Ulovligt betleri straffes med fængsel indtil 6 måneder og derefter indsættelse i et dépôt de mendicité. I kvalificerede tilfælde kan straffen stige lige til 5 år. I Belgien er den franske rets regler optaget i en noget formildet skikkelse. Se lov af 6te marts 1886 om betleri, landstrygeri og arbejdshuse.

I *Sverige* er nu emnet ordnet ved 2 nye love af 12te juni 1885, den ene angående løsdrifvares behandling, den anden angående betleri. Enhver, som uden beskæftigelse flakker omkring fra sted til sted uden midler til livsophold ligesom enhver anden, der undlader at søge erhverv og lever på en for den almindelige sikkerhed, orden og sædelighed farlig måde, kan behandles som løsgænger og efter at være advaret dømmes til tvangsarbejde indtil 1, i gentagelsestilfælde 3 år, hvorhos han de tvende første år kommer under politiopsigt og ej tør forlade sin hjemstavnskommune. Omtrent på samme vis behandles betleri.

Ikke væsentlig anderledes er sagen ordnet i *Danmark* ved lov af 3die marts 1860, hvorhos kan efterses lov 4de februar 1871 § 6 og 10de april 1874, der også gør arbejdshus anvendeligt på prostituerede kvinder.

Med hensyn til ordningen i kanton *Bern* må henvises til lov om fattigpolitiet af 14de april 1858 og om kantonale arbejdsanstalter af 11te april 1884 kfr. straffelovens § 122.

største betydning for straffelovgivningen, antager jeg, at man ved denne lejlighed har al opfordring til at revidere de gældende bestemmelser, hvilket da lettest sker på den måde, at emnet i lighed med, hvad også er almindeligst andetsteds, optages i straffeloven selv.

Hvad selve reglernes materielle indhold angår, vil der vistnok være al opfordring til i det hele taget at forandre dem i skærpende retning, men derom er ej her stedet at tale. Når derimod efter vor gældende ret indsættelse i arbejds hus snart opfattes som en straf, der blot kan ilægges ved dom, snart som en administrativ forholdsregel, hvorfor ingensomhelst form er foreskrevet, er dette noget, hvorom vi omtrent står alene i verden. Unegteligt er der, hvad man end vil dømme om denne ordnings grundlovmæssighed, her ingen grund til at slå vrage på den garanti, som ligger i, at afgørelsen lægges i en andens hånd end anklagerens og omgærdes af former.

Min mening er da den, at *indsættelse i arbejds hus (eller hendømmelse til arbejde) bedst helt igennem gøres til straf*. At gøre den til en bistraff således som f. ex. Tyskland synes en unødvendig vidtløftighed, men man vil kunne opnå det samme, som der gennem denne ordning tilsigtes ved at optage den regel, at *dommen alene fastsætter tidens maximums- og minimumsgrænse*. Administrationen vil da som nu kunne slippe angældende, når han har hensiddet den tid, som anses passende som straf for det udviste forhold, og han nu sandsynliggør at ville leve ordentligt og ernære sig lovligt. Tillige må det vistnok komme under overvejelse mere end nu er tilfældet at gøre arbejdsanstalten til statsinstitution.

Oversigt over de fremmede love og lovudkast,
som ere benyttede.

I de senere år har de fleste lande dels givet sig nye straffelove, dels påbegyndt arbejdet dermed og næsten, hvor man vender blikket, vil man da enten finde en ny lov eller ialtfald et nyt lovudkast. Da det synes selvfølgelig, at vi under udarbejdelsen af vort udkast så fuldstændig som muligt udnytter det rige materiale, som således udlandet byder os, vil det vistnok være gavnligt her at give en fortegnelse over og kort redegørelse angående nyere udenlandske love og lovudkast.

1. *Den tyske straffelov af 31te maj 1870.* Denne lov istandbragtes på meget kort tid, idet nemlig arbejdet dermed først påbegyndtes i sidste halvdel af 1868. Udkastets forfatter, Geheime-Ober-Justitsråd FRIEDBERG, havde allerede i juli 1869 såvel dette som indgående, omfangsrige motiver færdige. Ikke destomindre nyder loven stor anseelse såvel i som udenfor Tyskland, og der har hidtil ikke været tale om nogen almindelig revision eller væsentlige forandringer, hvorimod den vistnok gennem senere love har modtaget enkelte tillæg, således ved love af 26de februar 1876 og 24de maj 1880, hvorhos må bemærkes, at lovens bestemmelser om bankerot er afløst af konkurslovens. Desuden kan mærkes aktieloven af 18de juli 1884, der indeholder en række straffebestemmelser om dette emne, og loven om sprængstoffer af 9de juni s. å.

2. *Den ungarske straffelov af 1878,* vel værd udlandets opmærksomhed; den systematiske ordning af stoffet er for en stor del bedre end i den tyske straffelov, og også i materiel henseende fortjener et antal afvigende bestemmelser fortrinet for de tilsvarende i denne. (Dochow i Gerichtssaal XXX s. 238). Tysk oversættelse af Steinbach, Budapest 1878.

3. *Den nederlandske straffelov af 3die marts 1831.* Den i 1870 nedsatte kommission endte sit værk i 1875,

men først i 1879 besluttede regeringen at fremsætte forslag. Denne lov nyder den største internationale anseelse og betragtes i almindelighed som det adækvateste udtryk for videnskabens nærværende standpunkt.

4. *Straffelov for staten New-York af 26de juli 1881.* Arbejdet begyndte egentlig allerede 1857, men er væsentlig blot en kompilation, der også har bevaret den engelske vidtløftighed i udtryksmåde. (Kfr. Zeitschr. f. g. Strafrechtsw. 1884 s. 114).

5. *Straffelov for kantonen Solothurn 1885* (Kfr. Zeitschr. etc. 1836.)

6. *Straffelov for kantonen St. Gallen 1885*, resultatet af et tyveårigt revisionsarbejde og af 4 udkast. (Kfr. Zeitschr. etc. 1886.

7. *Straffelov for kantonen Zürich af 23de januar 1871.*
Lov om straffefuldbyrdselsen af s. d.

Tillægslov om åger 18de juni 1883.

8. *Straffelov for kantonen Appenzell A. Rh. af 28de april 1878.*

9. *Dansk straffelov af 1866.*

10. *Svensk straffelov af 1864.* En delvis revision af enkelte partier er under overvejelse

11. *Belgisk straffelov af 1867;* (en revision af Code Pénal.)

12. *Østerrigsk udkast til straffelov* blev første gang forelagt repræsentationen 1874, men er endnu ikke endeligen behandlet. Udkastet, der er udarbejdet af anseede kriminalister og med stor dygtighed, slutter sig nær til den tyske lov, men ledsages ikke af motiver.

En speciel lov angående uredelig handlemåde ved kreditforeninger gaves 28de maj 1881 i 17 §§; om sprængstoffer af 27de maj 1885.

Den gældende østerrigiske straffelov er af 27de maj 1852, men denne er igen nærmest blot en revision af loven af 3die september 1803.

13. *Spansk straffelovsudkast af 1884* udarbejdet af den

daværende justitsminister SILVELA i 665 §§, men næsten uden motiver. (Kfr. Gerichtssaal 1885 s. 417.)

14. *Engelsk straffelovsudkast*, forfattet 1877 af JAMES STEPHEN og forelagt parlamentet 1878. Senere er det gang på gang af forskellige ministerier forelagt parlamentet uden endnu at være kommet til endelig behandling. (Kfr. J. STEPHEN i Zeitschrift für ges. Strafrechtsw. 1881.)

Endel specielle straffelove er imidlertid istandbragt:

Prevention of Crime (Ireland) Act. 1882. (Zeitschrift f. ges. Strafrecht III. 206, IV. 119.)

Sprængstoflovene 1883. (Zeitschrift f. ges. Strafrecht III. 550, IV. 123.)

Criminal Law Amendment Act. 1885 rettet mod kobleri, pigehandel etc. (Zeitschr. f. g. Strafrecht 1885: 287.)

Allerede i 1860 fik *Britisk Indien* sin særegne straffelov, nærmest efter et udkast, udarbejdet af lord MACAULAY allerede 1834—38. Denne lov, der anses for særdeles god, „kan betegnes som den engelske straffelov, befriet for alle sine formaliteter og overflødigheder, systematisk ordnet og i enkelte dele afpasset efter Britisk Indiens ejendommeligheder.“ (STEPHEN: *History of Crim. Law* I. s. 300.)

15. *Italiensk straffelovsudkast*. Det første udkast forelagdes senatet i sessionen 1873—1874. Senere har forslag gang på gang været fremsat, efterat udkastet under de forskellige ministerier har undergået enkelte forandringer. Første bog vedtoges også af deputeretkammeret 1877, men videre er man hidtil ikke kommet, idet man nemlig ikke har kunnet opnå enighed mellem dette og senatet om spørgsmålet om dødsstraffens afskaffelse.

16. *Russisk straffelovsudkast*. 1881 nedsattes en kommission af 14 medlemmer til udarbejdelsen af et sådant. 22de oktober forelagde prof. TAGANZEF for denne udkast til den almindelige del med motiver. Af den specielle del er afsnittet om forbrydelse mod person udarbejdet ligeledes af Taganzef. (Oversættelse på tysk af dr. GREFFENER.) (Zeitschrift f. g. Strafrecht 1886. 559.)

17. I *Frankrig* har det hidtil været forholdsvis roligt på straffelovgivningens felt. Dog er *recidivistloven* af 27de maj 1885 samt presseloven af 29de juli 1881 at mærke. (Gerichtssaal 1885, 64, Zeitschrift f. ges. strafrecht 1885 s. 641.) I 1884 indbragte imidlertid CHARLES LUCAS for senatet en petition angående nødvendigheden af Code Pénals revision. En nedsat kommission udtalte sig på det bestemteste til gunst herfor.

18. *Kroatisk straffeudkast*. (Gerichtssaal 33. 639; 32. 49. 453 og 31. 631.) Udkastet er udarbejdet i løbet af to år af justitschef DERENČIN og var færdigt i slutten af 1879 og er oversat på tysk af CUCULIC samt i TAUFFER: *Gesammelte Wohlmeinungen über den kroatischen strafgesetzentwurf*, Wien 1882.

19. *Finsk straffelovsudkast*. Udkast af 1875 udarbejdet af en kommission, hvis vigtigste medlem prof. EINSTRÖM var, senere gennemgået af en granskningskommission (Helsingfors 1884), men vistnok endnu bestemt til at undergå en ny gennemgåelse. En indgående kritik af udkastet er leveret af HAGSTRÖMER: *Granskning etc. Upsala* 1884.